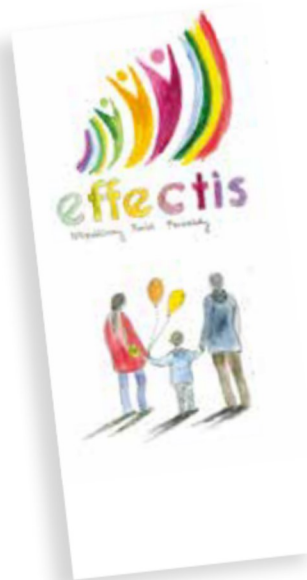

GOTOWOŚĆ SZKOLNA – ODRACZAĆ, CZY NIE ODRACZAĆ OBOWIĄZEK SZKOLNY

W pierwszej części naszego artykułu omówiliśmy ogólne założenia i korzyści płynące z wprowadzenia planów aktywności dla dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu, podkreślając ich rolę w zapewnianiu struktury i przewidywalności. W drugiej części, skupimy się na tym, jak efektywnie egzekwować plany aktywności w środowisku domowym, dlaczego dziecko może odmawiać współpracy, jak wykorzystać kontrakty behawioralne i zrozumienie funkcji zachowania do budowania samodzielności i harmonii w rodzinie, a także przedstawimy praktyczny przykład planu dnia.

Zapraszam do lektury
Monika Henkelman-Wiśniewska
nauczyciel, pedagog specjalny
dyrektor NPP Effectis

Po czym poznać, że dziecko osiągnęło gotowość szkolną?

Przyjrzyjmy się temu patrząc na poszczególne sfery rozwoju dziecka oraz wyszczególnione kryteria, które powinny zapalić lampkę ostrzegawczą w głowie sugerującą, że dany obszar może wymagać więcej pracy:

- * sfera fizyczno-motoryczna:
 - dziecko ma prawidłowy chwyt pisarski, potrafi samodzielnie wycinać nożyczkami, rysować i kolorować proste obrazki;
 - potrafi różnicować kształty, kierunki, dźwięki;

Co powinno zaniepokoić?

- szybka męczliwość dłoni; niechęć do zadań stolikowych; trudności z równowagą; częste potykanie się, przewracanie; zgłaszanie bólu dłoni podczas aktywności stolikowych.

- * sfera emocjonalno - społeczna
 - dziecko potrafi regulować swoje emocje samodzielnie lub z drobną pomocą dorosłego;
 - sygnalizuje swoje potrzeby, potrafi poprosić o pomoc;
 - podejmuje próby rozwiązania zadania pomimo popełnienia błędu;
 - kończy rozpoczęte przez siebie zadania;
 - potrafi czekać na swoją kolej;
 - trzyma się ustalonych reguł gier i zabaw;
 - cechuje je ciekawość drugiej osoby oraz potrafi zainicjować kontakt czy rozmowę;

Co powinno zaniepokoić?

- częste zmiany nastroju; labilność emocjonalna; agresja/autoagresja; brak naprzemienności w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi; odmowa współpracy w grupie;

- * sfera poznawczo-językowa
 - dziecko ma już zbudowany bogaty słownik pozwalający na swobodną komunikację, wyrażanie potrzeb, opowiadanie o swoich przeżyciach oraz rozumienie złożonych poleceń czy instrukcji;
 - wykształcone jest myślenie przyczynowo-skutkowe, a pamięć i uwaga są na wystarczającym poziomie;
 - dziecko posiada wstępną orientację w lite-

rach, sylabach, liczebnościach. Potrafi porównywać, porządkować, klasyfikować obiekty ;

Co powinno zaniepokoić?

- niezrozumienie prostych pytań; brak umiejętności prowadzenia dialogu; trudność z wykonywaniem instrukcji;

- * sfera samoobsługi i organizacji
 - dziecko samodzielnie ubiera się i rozbiera, korzysta z toalety, dba o przestrzeń wokół siebie;
 - potrafi jeść sztuczkami;
 - z pomocą dorosłego lub planu aktywności potrafi spakować plecak;

Co powinno zaniepokoić?

- uzależnienie od podpowiedzi ze strony dorosłego; gubienie większości rzeczy; trudność z dokończeniem nawet prostego zadania; brak umiejętności rozwiązywania napotykaných codziennie drobnych trudności; duża zależność od dorosłego;

- * funkcje wykonawcze
 - dziecko jest w stanie utrzymać koncentrację przez 10-15 minut na adekwatnym do wieku i jego możliwości zadaniu;
 - potrafi hamować swoje reakcje;
 - przełącza się pomiędzy aktywnościami : przechodzi z jednej aktywności do drugiej;
 - ma podstawowe umiejętności do planowania: rozbija zadania na kroki, które jest potem w stanie wykonać;

Co powinno zaniepokoić?

- duża impulsywność; brak pamięci operacyjnej dla krótkich instrukcji; porzucanie zadań; duże trudności w koncentracji uwagi;

- * sfera sensoryczna
 - dziecko radzi sobie z różnymi bodźcami w otoczeniu: hałas, obecność dzieci i dorosłych obok, różnorodność zabawek oraz pomocy dydaktycznych;
 - dziecko potrafi używać podstawowych strategii: kącik wyciszeń, przerwy, słuchawki wyciszające, prośba o przerwę;
 - dziecko jest w stanie bez przeciążenia wytrzymać realizowany ramowy plan dnia w placówce;

Co powinno zaniepokoić?

- dziecko nie jest w stanie poradzić sobie z bodźcami w otoczeniu; jest zmęczone pod koniec dnia i zaburza to funkcjonowanie w placówce; ma duże trudności w regulacji emocji nawet przy wsparciu osoby dorosłej oraz zastosowaniu dopasowanych do niego strategii;

- * postawy wobec uczenia się
- dziecko cechuje się ciekawością poznawczą, chęcią eksploracji;
- jest odpowiedzialne za własne rzeczy i wykonywanie powierzonych mu obowiązków;
- potrafi przełączać się między zabawą a zadaniem;

Co powinno zaniepokoić?

- duża niechęć do zadań stolikowych; brak umiejętności podążania za planem dnia; niechęć do nabywania nowych umiejętności;

Co jest najważniejsze w ocenie tych obszarów?

- ważne by kompetencje dziecka były stabilne w różnych miejscach i porach dnia. Dziecko powinno je pokazywać zarówno w domu jak i placówce;
- przy napotykanym trudnościach dziecku powinno wystarczyć drobne wsparcie ze strony dorosłego: podpowiedź, plan obrazkowy (a nie stała praca jeden na jeden z nauczycielem). Dzięki temu możliwe będzie nabywanie nowych umiejętności w grupie;
- dziecko pozostaje w dobrostanie psychofizycznym przez cały dzień. Radzi sobie z planem dnia w placówce oraz potrafi angażować się w różnej aktywności po powrocie do domu;
- napotykanne trudności nie dezorganizują pracy grupy.

Dzięki analizie tych obszarów można podjąć decyzję, czy dziecko jest gotowe na rozpoczęcie szkoły, czy wskazane byłoby odroczenie i zaplanowanie na kolejny rok wsparcia obszaru, który uniemożliwia podjęcie obowiązku szkolnego.

Badanie gotowości szkolnej, przeprowadzane jest, gdy dziecko realizuje obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego tak zwaną "zerówkę".

W Niepublicznym Punkcie Przeszkolnym Effectis badanie to wykonywane jest dwa razy: wstępna diagnoza - październik/listopad oraz w kwietniu roku szkolnego poprzedzającego rozpoczęcie nauki w szkole podstawowej. Często zdarza się bowiem, że rekrutacja do szkół rozpoczyna się już na przełomie lutego i marca. Dzięki temu nauczyciele, terapeuci oraz rodzice mogą podjąć najlepszą decyzję, co do dalszego etapu edukacji dziecka. W przypadku dzieci ze spektrum autyzmu albo innymi wyzwaniami rozwojowymi rodzice dużo częściej stają przed dylematem: odraczać czy nie odraczać?

Odroczenie rozpoczęcia spełniania obowiązku szkolnego oznacza, że dziecko kontynuuje wychowanie przedszkolne (w przedszkolu, oddziale przedszkolnym w szkole lub innej formie wychowania przedszkolnego). W przypadku dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego odroczenie może trwać najdłużej do końca roku szkolnego, w którym dziecko kończy 9 lat. Oznacza to że maksymalnie można odroczyć obowiązek szkolny dwa razy.

Jeśli dziecko osiągnęło gotowość szkolną - pozostaje wybór szkoły. W zależności od potrzeb i możliwości albo będzie to szkoła rejonowa albo wybrana przez rodziców placówka spełniająca ich oczekiwania. W Polsce, obok szkół podstawowych ogólnodostępnych (czyli takich, które przyjmują wszystkich uczniów z rejonu lub po decyzji dyrektora spoza rejonu), funkcjonują również placówki, które odpowiadają na specjalne potrzeby edukacyjne uczniów. Są to:

- szkoły integracyjne, czyli placówki edukacyjne, w których uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (orzeczenie o kształceniu specjalnym) uczą się razem z typowo rozwijającymi się rówieśnikami w ramach wspólnego programu nauczania. Liczebność takich klas zwykle jest mniejsza (15-20 uczniów), w tym nie więcej niż 5 uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niepełnosprawność. Pracę nauczyciela prowadzącego (wychowawca, nauczyciel od danego przedmiotu) w sali wspiera nauczyciel współorganizujący kształcenie (np. pedagog specjalny). Szkoły integracyjne zobowiązane są zapewnić odpowiednie dostosowania do potrzeb

dzieci (dostępność architektoniczną, dostosowanie nauczania do potrzeb i możliwości dziecka - IPET oraz odpowiednie pomoce dydaktyczne).

- szkoły specjalne, czyli placówki edukacyjne przeznaczone wyłącznie dla uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego wynikającym z trudności, które uniemożliwiają naukę w szkole ogólnodostępnej lub integracyjnej. Program nauczania i metody pracy są mocno zindywidualizowane i dostosowane do potrzeb i możliwości każdego dziecka. Klasy zwykle są mniejsze (limity liczby uczniów w oddziałach szkół specjalnych w zależności od konkretnej niepełnosprawności, np. inna liczba dla uczniów z autyzmem, a inna dla uczniów niedostosowanych społecznie). Limit uczniów z autyzmem (w tym z zespołem Aspergera) w jednej klasie szkoły specjalnej wynosi maksymalnie 5 osób (Podstawą prawną regulującą tę kwestię jest: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli. Konkretny zapis znajduje się w § 6 ust. 2 pkt 3 lit. b tego rozporządzenia.

- kadra powinna być wyspecjalizowana w pracy z określonymi typami niepełnosprawności. Oprócz realizacji programu edukacyjnego uczniowie mają zapewnioną specjalistyczną terapię dostosowaną do swoich potrzeb.

- zindywidualizowana ścieżka kształcenia, dla uczniów, którzy mogą uczęszczać do szkoły, ale nie we wszystkich godzinach lekcyjnych. Część lekcji odbywa się indywidualnie, a część w klasie. Decyzja o wybraniu tego toku nauki jest wydawana przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną.

- nauczanie indywidualne, dla uczniów, którzy ze względu na stan zdrowia nie mogą uczęszczać do szkoły (czasowo lub długoterminowo). Nauczyciel pracuje wtedy z dzieckiem w domu.

Wybór rodzaju placówki powinien być podyktowany indywidualnymi potrzebami ale też możliwościami dziecka! Warto zwrócić uwagę na liczebność klas, dostępność wykwalifikowanej kadry, dostępność nauczyciela wspomagającego, metody pracy oraz dostosowanie grupy rówieśniczej. Należy pamiętać, że szkoła, oprócz zadań edukacyjnych pełni również między innymi funkcję wychowawczą, opiekuńczą oraz społeczną. Dlatego tak ważne jest, by dziecko w szkole mogło nawiązać bez-

pieczne, przyjazne relacje z rówieśnikami. Warto zwrócić na to szczególną uwagę w przypadku placówek specjalnych, gdzie poziom funkcjonowania poszczególnych uczniów może się bardzo od siebie różnić.

Kiedy warto odroczyć dziecko?

Przede wszystkim przy podejmowaniu decyzji o odroczeniu dziecka należy wziąć pod uwagę różne aspekty funkcjonowania dziecka oraz możliwości placówki do której uczęszcza dziecko oraz realnych możliwościach wsparcia w szkole.

Kiedy odroczenie ma sens:

* Dziecko nie osiągnęło jeszcze gotowości szkolnej ale istnieje duża szansa, że dodatkowy rok pomoże mu nabyć brakujące umiejętności.

* Rozpoczęcie nauki w szkole wiązałoby się z przewlekłym stresem i narażeniem na niepowodzenia pomimo wprowadzenia odpowiednich dostosowań.

* Niska koncentracja dziecka na zadaniu (mniej niż 5 minut) i duża przerzutność uwagi uniemożliwiają dziecku aktywne uczestniczenie w aktywnościach grupowych.

* Dziecko wymaga wsparcia w zakresie czynności samoobsługowych, jednak cały czas robi postępy w tym zakresie.

* Pomimo dobrego poziomu funkcjonowania poznawczego dziecku nadal trudno jest uczestniczyć w ramowym planie dnia w placówce ze względu na inne czynniki: dojrzałość emocjonalną, kompetencje społeczne.

* Placówka oświatowa jest w stanie zapewnić dostosowaną do potrzeb dziecka grupę, w której dziecko będzie się czuło dobrze oraz będzie mogło rozwijać dalej swoje umiejętności.

* Jest możliwość pójścia do "zerówki" w oddziale szkolnym do którego później uczęszczać będzie dziecko co może mu ułatwić dostosowanie się do nowych warunków.

* Dziecko zmagają się z różnymi trudnościami, jednak placówka daje szansę na uzupełnienie braków i nabycie nowych umiejętności.

Kiedy lepiej nie odraczać (nawet przy częściowym braku gotowości), a wybrać placówkę dostosowaną do potrzeb dziecka (szkoła specjalna, szkoła

z oddziałami integracyjnymi, kameralna szkoła ogólnodostępna)?

* Dziecko radzi sobie adekwatnie przy realnych dostosowaniach (wizualny plan dnia, przerwy, system wzmocnień, strategie regulacji emocji).

* Poziom komunikacji dziecka jest wystarczający lub dziecko sprawnie korzysta z komunikacji wspierającej i alternatywnej AAC - a dodatkowy czas nie przełoży się na poprawę w tym zakresie.

* Szkoła jest w stanie odpowiedzieć na potrzeby dziecka i zapewnić mu adekwatne wsparcie.

* Placówka nie ma dedykowanej grupy (dostosowanej poziomem funkcjonowania oraz wiekiem), gdzie dziecko będzie miało partnerów komunikacyjnych i przyjaciół do zabawy.

* Bariery sensoryczne dziecka wskazują na to, że docelowo może być konieczna mała grupa oraz dostosowane otoczenie do potrzeb dziecka.

Oznacza to, że każda decyzja o odroczeniu lub nie edukacji szkolnej powinna być rozważana indywidualnie do każdego dziecka. Nie zawsze odroczenie pomoże - ale czasem dodatkowy rok może zrobić kolosalną różnicę.

Jakie kroki należy podjąć by odroczyć dziecko?

1. Badanie gotowości szkolnej przeprowadzone może być w placówce w której dziecko realizuje obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego lub poradni psychologiczno-pedagogicznej (PPP);

2. Wizyta w poradni psychologiczno-pedagogicznej. W trakcie wizyty przeprowadzona jest obserwacja dziecka, badania oraz analiza dostarczonych dokumentów.

3. Uzyskanie Opinii o potrzebie odroczenia realizacji obowiązku szkolnego lub Opinii, że odroczenie nie jest konieczne.

4. Złożenie wniosku wraz z Opinią z PPP do dyrektora szkoły rejonowej (w obwodzie której mieszka dziecko).

5. Dyrektor szkoły ma obowiązek wydać pisemną decyzję administracyjną (zezwolenie na kontynuację edukacji przedszkolnej).

6. Decyzja o odroczeniu jest przekazywana do placówki w której dziecko będzie kontynuowało obowiązek rocznego przygotowania przedszkol-

nego przez kolejny rok szkolny.

Na koniec kilka rad jak wspierać gotowość szkolną dziecka?

* Zapewnienie stałego, przewidywanego rytmu dnia: dbałość o odpowiednią ilość i jakość snu, ruchu, czasu na świeżym powietrzu; zdrowa i zbilansowana dieta odpowiednia do potrzeb dziecka.

* Wspieranie sprawności ręki: zabawy plasteliną, wycinanie, nawlekanie, układanie klocków. Dbanie o ogólną sprawność fizyczną dziecka, nie tylko w zakresie motoryki małej.

* Wprowadzenie zabaw w rymy, sylaby, głoski.

* Codzienne głośne czytanie książek, prowadzenie rozmów na różne tematy, zadawanie pytań otwartych i rozbudzanie ciekawości poznawczej dziecka.

* Odzwierciedlanie emocji dziecka i modelowanie strategii radzenia sobie z nimi.

* Dbanie o samodzielność dziecka: nie wyręczanie go w codziennych obowiązkach.

mgr Aleksandra Wieczorek
(psycholog, psychoterapeuta poznawczo-behawioralny w trakcie certyfikacji)
Niepubliczny Punkt Przedszkolny Effectis (NPP Effectis)
placówka terapeutyczna dla dzieci z autyzmem
www.effectis.edu.pl
+48 505 868 502

lokalizacje:

* Warszawa, Ursynów
ul. Pod Lipą 1, lok. U-02

* Warszawa, Mokotów
ul. Modzelewskiego 8, lok U-01

NPP Effectis - terapeutyczna, specjalistyczna placówka powstała z inicjatywy doświadczonych i dobrze zorientowanych w temacie zaburzeń ze spektrum autyzmu rodziców dziecka z całościowymi zaburzeniami rozwojowymi. W połączeniu sił z kadrą wykwalifikowanych terapeutów oraz specjalistów, powstało wyjątkowe miejsce, niosące pomoc dzieciom z ASD i ich rodzinom.